

IN MEMORIAM FRATER JOOP VOS (1933 - 2011)

Op 28 november 1958 zetten zes fraters van Utrecht voet op Afrikaanse bodem. Het bestuur van de congregatie had het moedige besluit genomen om gehoor te geven aan een dringende oproep uit Kenia. De missionarissen aldaar hadden sterke behoefte aan hulpkrachten. Het aantal werkers in het pastoraat was redelijk groot, in elk geval toereikend, maar er bestond schreeuwend gebrek aan goed opgeleide, bekwame en toegewijde vaklieden in staat om, ook nog toegerust met pedagogisch talent, jonge Kenianen een vak te leren. Het was dus eigenlijk ontwikkelingswerk wat ze zouden gaan doen. Wat niet wil zeggen: alle Europese technische verworvenheden overplanten naar het zwarte continent.

Dat dit al op grote schaal gebeurd is, valt waar te nemen in een stad als Nairobi. Het graantje dat het achterland van deze niet altijd heilzame vooruitgang mocht meepikken was uiterst klein. En daarom denken ontwikkelingswerkers niet in termen van 'opstuwten in de vaart der volkeren'. Hun streven is erop gericht zoveel kennis en vaardigheid over te dragen dat er een betere toekomst opgebouwd kan worden, dat de heersende armoede plaats maakt voor een begin van welvaart. Hieraan begonnen de fraters te werken. De teamleider, frater Pontianus Schobre, die als 'kwartiermaker' al enkele maanden in Kenia verbleef, voegde zich bij hen en maakte daarmee het getal zeven vol. Het doet denken aan de zeven wijze mannen die, zo vertelt Lucas in de Handelingen de Apostelen, als eerste diakens werden aangesteld. Maar behalve over wijsheid beschikten zij – de fraters – ook over ondernemingsgeest en werkkraft. Want het kleine vakschooltje waar ze in Mawego mee begonnen was na een aantal jaren uitgegroeid tot een vierjarige 'secondary technical school', te vergelijken met de Nederlandse LTS.

Zo begon het. Ze hadden het aanvankelijk niet gemakkelijk, de zeven pioniers. Maar wat ze met stoere energie tot stand brachten bleek zo indrukwekkend dat de bisschop van Kisumu op de gedachte kwam om ook fraters te vragen voor andere vormen van voortgezet onderwijs. En ze zijn gekomen, niet massaal, maar wel voldoende toegerust om aan een groot deel van de bisschoppelijke wensen te kunnen voldoen. Ook na 1960, toen het nieuwe diocees Kisii werd opgericht met mgr. Maurice Otunga als bisschop. Deze geboren Keniaan hechtte grote waarde aan een optimale opleiding en vorming van nieuwe priesters voor de kerk in zijn land. Nu was er in Rakwaro een seminarie, dat echter een kwijnend bestaan leidde. De verzoeken van de bisschop om fraters te zenden kregen de vorm van smeekbeden en het resultaat bleef niet uit. Twee fraters die al in Kenia werkten, werden voor Rakwaro aangewezen en toegezegd werd dat vanuit Nederland voor aanvulling gezorgd zou worden. Dat gebeurde in 1969. Twee jonge fraters lieten het vaderland achter zich, door de overheid uitgezonden, maar ook door eigen idealisme gedreven. Het waren de fraters Giovanni (Philip) Weber en Gervasius (Joop) Vos. Philip is tot zijn dood in Kenia gebleven; hij overleed te Lodwar op 9 maart 2002.

Joop Vos studeerde aan de Pedagogische Academie te Zeist, waar hij in 1952 de onderwijzersakte behaalde. In hetzelfde jaar trad hij in de congregatie in. Na het noviciaatsjaar was hij in Utrecht zeven jaar werkzaam in het basisonderwijs en na het behalen van de akte Engels l.o. volgde zijn benoeming tot leraar aan de MAVO te Hilversum. Het was in deze jaren dat Joop zich profileerde als vertegenwoordiger van een nieuwe generatie religieuzen. Jonge mannen en vrouwen die zich geraakt en aangesproken voelden door het *aggiornamento* van Johannes XXIII. Want het tweede Concilie van het Vaticaan gooide niet alleen ramen open om frisse lucht te laten instromen maar opende ook deuren die toegang gaven tot nieuwe wegen. En het zou wel eens kunnen zijn dat de visionaire begeesting van paus Johannes van invloed geweest is op de bereidheid van het bestuur der congregatie om fraters beschikbaar te stellen voor het werk in Kenia. Waarbij het niet eens zo moeilijk was om kandidaten te vinden, want aan enthousiasme was geen gebrek. Joop en zijn metgezel gingen dan ook in opgewekte stemming de loopplank van het vliegtuig op, wetend dat medebroeders in Kenia hen opwachten en dat de achterban in Nederland niet zou verzuimen hen met gebed en interesse te ondersteunen.

Dat er nu vier fraters aan het seminarie in Rakwaro verbonden waren betekende een krachtige injectie. Het instituut bloeide op, mocht zich al spoedig 'secondary school' noemen en kreeg naamsbekendheid. Eigenlijk had de bisschop de leiding geheel in handen van de fraters willen geven, maar dat plan stuitte op weerstand. En misschien was het ook beter zo. Ze waren tenslotte niet naar Kenia gekomen om management uit te oefenen, maar om het volk van dienst te zijn. Dat deden ze en het geven van onderwijs met Engels als voertaal ging hen goed af.

Daarnaast kreeg Joop alle gelegenheid om zijn talenten te ontplooiën. In Nederland hadden we hem al leren kennen als vindingrijke gangmaker met bijzondere aanleg voor muziek, zang en entertainment. Men wist hem te vinden voor het begeleiden van zomerkampen, die jonge, sportieve frater, geestig en gevat, nooit om woorden verlegen, vrolijk spelend met taal en melodie. Met deze kwaliteiten toegerust kon hij ontspannen en ongedwongen omgaan met de jeugd. En nu ook in Kenia, waar hij naast leraar Engels sportleider was en stimulator van zang en muziek. 'Brother John' werd een populaire figuur daar in Rakwaro. Maar er kwamen problemen. Niet groot van omvang, wel van overbodigheid. Want hoe goed de fraters ook functioneerden, aan het licht kwam dat er vanuit Europa een merkwaardig, typisch kerkelijk verschijnsel naar Afrika was overgewaaid. Of binnengebracht, wie zal het zeggen? Bedoeld wordt het 'klerikalisme', die eigenaardige neiging van (sommige) priesters om zichzelf meer kennis, macht en gezag toe te eigenen dan hun toekomst. Zo scheen de leiding van het seminarie ervan overtuigd te zijn dat alleen aan priesters onderwijs aan seminaristen kan worden toevertrouwd. En dat gold ook voor vakken als Engels en natuurkunde. Aan deze wonderlijke gedachtegang was het te wijten dat de vier fraters hun congé kregen. Teleurstellend natuurlijk, maar bijna vermakelijk was intussen wel het verzoek dat er één frater nog enkele maanden zou blijven om de rector te assisteren. En die ene frater was brother John.

Van de fraters die Rakwaro achter zich lieten gingen Philip Weber en Joop Vos naar Rapogi. Aan de secondary school geeft Joop les in de vakken wiskunde en muziek en niemand zal zich erover verbazen dat ook hier de nevenactiviteiten zich opstapelden. Het is zoals we in het evangelie van Lucas lezen: 'Van iemand aan wie veel gegeven is, zal ook veel worden gevraagd' (Luc 12, 48). Zo was Joop bepaald niet zui-

Brother John met een leerling in Rapogi

nig op zijn talenten, maar hij maakte er gebruik van. Of moeten we zeggen: hij strooide ze rond ten dienste van allen. Toen mr. Lenard Oloo, een vroegere collega in Rapogi, in september hoorde van Joops ernstige ziekte, belde hij onmiddellijk naar Nederland. Hij verzocht frater Ton Oostveen om Joop te bedanken voor zijn werk en collegialiteit en gaf daarbij een korte samenvatting van wat brother John deed en tot stand bracht:

"De leraren van de Rapogi Secondary School herinneren zich Joop als een excellente leraar. Hij was ook degene die voor de studenten een bank opgestart heeft om hun geld te kunnen sparen. Daarnaast heeft hij jaar in jaar uit stencilwerk verzorgd voor de school en de omgeving. En rond Kerstmis maakte hij kleine boekjes en kaarten voor de kinderen in de buurt. Als dirigent van het parochiekoor heeft Joop jarenlang zeer goed werk geleverd en ook de jongeren

Met een Afrikaanse zuster en twee medebroeders bij het graf van fr. Carel van Swaaij (1994)

gestimuleerd". Deze boodschap uit Afrika kon nog kort voor zijn dood mondeling aan Joop worden overgebracht en met een enkele blik gaf hij te kennen dat zij hem had bereikt.

Na bijna dertig jaar leven en intensief werken onder de tropenzon moest Joop niet zonder leedwezen erkennen dat definitieve terugkeer naar Nederland voor het behoud van een goede gezondheid noodzakelijk was. Eenmaal terug in het vaderland en in De Bilt voorspoedig hersteld van de opgelopen kwalen neemt hij zijn intrek in het (toen nog bestaande) Utrechtse moederhuis. Ook hier wordt hij al snel overladen met werk. Ten kantore van het algemeen bestuur beheert hij de postkamer, zorgt voor het tot stand komen en verzenden van brieven, periodieken en tussentijdse uitgaven. Dit alles met grote trouw en accuratesse. Aan zijn werk als redacteur van *Onder Ons* is aandacht besteed in ons vorige nummer, waarin opvalt dat hij trouw op zijn post bleef, ook toen hij noodgedwongen van zijn

activiteiten moest afzien. Het was een kenmerkende karaktertrek: trouw aan zijn opdrachten, maar ook trouw aan mensen. Een sprekend voorbeeld vinden we in het contact met zijn vroegere klasgenoot Frans Wessels. Beiden kenden elkaar van de basisschool. Hun wegen gingen daarna uiteen en zonder het van elkaar te weten trad Frans in bij de Mill-Hill Fathers en Joop bij de Fraters van Utrecht. Jaren later ontmoetten ze elkaar in Rakwaro, waar ze vervolgens enige tijd samen optrokken. Maar na Joops vertrek naar Rapogi verloren ze elkaar opnieuw uit het oog. Tot die dag ergens in de jaren zeventig. Joop brengt tijdens een verlofperiode een bezoek aan De Terebint in Groningen. Daar hoort hij spreken over een priester die enkele huizen verder in dezelfde straat woont. Een missionaris, wegens ernstige gezondheidsklachten vroegtijdig gepatriëerd, maar nog altijd op bescheiden schaal werkzaam in het pastoraat. Zijn naam is Wessels. Bij het horen ervan springt Joop op van zijn stoel, begeeft zich met bekwame spoed naar het aangegeven adres en ja hoor, het is Frans! Wat volgde was een uitbundige begroeting, alleen maar mogelijk tussen mensen die een ideaal gedeeld hebben en hun trouw aan dit visioen zichtbaar en voelbaar maken door trouw te blijven aan elkaar, hoe groot de geografische afstand ook is.

Toen voor Joop de tijd aanbrak waarop intensieve verzorging gewenst was, werd De Bilt opnieuw zijn woonplaats. En al moet erkend worden dat het moeilijk was in hem iets terug te zien van de sportieve, vlot sprekende, lachende en ondernemende jonge man uit het verleden, voor wie hem beter kenden kwam toch aan het licht dat geleidelijk zich terugtrekken uit de gemeenschap geen vereenzaming betekende. Een van die mensen was pastor Hans Peters, die in de avondwake getuigde:

"De hymne 'God is getrouw' eindigt met de zin: 'Geen mens die naar Hem vraagt zal ooit nog eenzaam zijn'. Met ons geloof dat

een gebroken mens iemand nodig heeft die bij hem is hebben we geprobeerd Joop in de laatste fase van zijn leven bij te staan en hij liet ons zijn dankbaarheid blijken. Het was bijna ontroerend om te zien hoe hij tot het laatste toe kon genieten van het kleinste gebaar van vriendelijkheid. Joop bezat de kwaliteit om zich te laten raken, zich mee te laten nemen door wat hij ervaarde als goed, mooi en waardevol. Ik denk dat dit ten diepste een religieuze kwaliteit is."

Zich laten raken door het goede, het ware en het schone. Maar wie is het, die je uiteindelijk aanraakt? De gedachten gaan dan naar psalm 139:

'Heer, U doorgrondt mij en kent mij, U hebt uw hand op mij gelegd.'

Aangerakt en daardoor in beweging gezet worden, we hebben het in het leven van Joop zien gebeuren. Hoorde hij een leerling zo maar een liedje zingen in de eigen taal, dan kon het gebeuren dat brother John erdoor 'geraakt' werd en het ter plaatse met tekst en melodie op de band zette. In zijn functie van *magister cantus* liet hij het in de parochiekerk zingen en het duurde niet lang of er was een nieuwe zangbundel verschenen, vol met liederen in de eigen stamtaal. De laatste aanraking kwam in de nacht van 21 op 22 september en weer liet Joop zich meenemen. Maar het was meer dan een aanraking. Het was een hand die hem aangereikt werd en de stem van Paulus die hem toeriep: *"Grijp het eeuwige leven waartoe je geroepen bent"*.

En het antwoord van Joop? Hij zou het kunnen zingen op de woorden van dichteres Vasalis:

*Ik kan mij niet van u bevrijden,
er bloeit niets in mijn steen dan gij.*

*De oude weelden zijn voorbij
maar niets kan mij meer van u scheiden.*

Gescheiden van ons, maar geroepen, aangeraakt en gegrepen door Hem die alles nieuw maakt. En zo toch verbonden met ons, die nog onderweg zijn.

fr. Ben Hagemans